

ПЕРСПЕКТИВИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

©2025 ЗВАРИЧ О. І., ВОЛОШИН В. В.

УДК 368.914(477)

JEL Classification: G11; G23; H55; J26; J32

Зварич О. І., Волошин В. В.

Перспективи удосконалення системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні

Демографічні виклики та структурні дисбаланси солідарної пенсійної системи України актуалізують потребу розвитку альтернативних механізмів пенсійного забезпечення населення. Недержавне пенсійне страхування як складова багаторівневої пенсійної архітектури потребує концептуального переосмислення та модернізації за європейськими стандартами та національними особливостями. Метою дослідження є ідентифікація ключових векторів трансформації системи недержавного пенсійного страхування України та розробка механізмів її оптимізації в аспекті забезпечення довготривалої фінансової стабільності та соціальної захищеності громадян. Дослідження базується на комплексному підході, що поєднує порівняльний аналіз світового досвіду, статистичний аналіз динаміки розвитку вітчизняного ринку й експертне оцінювання регуляторних ініціатив. Визначено пріоритетні напрямки удосконалення, серед яких: гнучкі моделі накопичувального страхування, диверсифікація інвестиційних інструментів пенсійних фондів із позиції ризик-менеджменту, підвищення транспарентності учасників ринку, посилення корпоративного сегмента шляхом створення стимулюючих фіскальних механізмів і цифровізація адміністрування. Обґрунтовано необхідність гармонізації національного законодавства із директивами Євросоюзу щодо пенсійного забезпечення та впровадження системи гарантування внесків. Встановлено, що системна модернізація недержавного пенсійного страхування вимагає синхронізації інституційних, регуляторних і фіскальних реформ, чим буде забезпечене формування конкурентоспроможного сегмента фінансового ринку та сприятиме зростанню довіри населення до недержавних пенсійних програм як надійного інструмента забезпечення гідного рівня життя у похилому віці. Реалізація запропонованих заходів дасть реальну можливість наблизити українську модель недержавного пенсійного страхування до кращої європейської практики та підвищить її ефективність у контексті демографічного переходу.

Ключові слова: пенсійна система, пенсійне забезпечення, реформування пенсійної системи, недержавне пенсійне забезпечення, напрямки удосконалення недержавного пенсійного забезпечення, система недержавного пенсійного забезпечення, перспективи розвитку пенсійного забезпечення.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2025-3-273-282>

Рис.: 2. Табл.: 1. Бібл.: 21.

Зварич Олена Ігорівна – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри менеджменту і маркетингу, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

E-mail: lenu_zl@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5088-7565>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/S-8298-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58512969400>

Волошин Володимир Вікторович – аспірант кафедри економічної кібернетики, Карпатський національний університет імені Василя Стефаника (вул. Шевченка, 57, Івано-Франківськ, 76018, Україна)

E-mail: voloshyn86@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9836-8923>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/JMB-3572-2023>

UDC 368.914(477)

JEL Classification: G11; G23; H55; J26; J32

Zvarych O. I., Voloshyn V. V. Prospects for Improving the Non-State Pension System in Ukraine

Demographic challenges and structural imbalances in Ukraine's solidarity-based pension system underscore the need to develop alternative mechanisms for providing pensions to the population. The non-State pension insurance, as a component of a multi-tier pension architecture, requires conceptual reconsideration and modernization in line with European standards and national specifics. The aim of this study is to identify the key directions for transforming Ukraine's non-State pension insurance system and to develop mechanisms for its optimization, ensuring long-term financial stability and social protection for citizens. The study is based on a comprehensive approach combining comparative analysis of global experience, statistical analysis of the development dynamics of the domestic market, and expert evaluation of regulatory initiatives. Priority directions for improvement have been identified, including: flexible models of accumulative insurance, diversification of pension fund investment instruments from a risk management perspective, enhancing the transparency of market participants, strengthening the corporate segment through the creation of incentivizing fiscal mechanisms, and digitalizing administration. The necessity of harmonizing national legislation with European Union directives on pension provision and implementing a deposit guarantee system has been substantiated. It is found that the systematic modernization of the non-State pension insurance requires synchronization of institutional, regulatory, and fiscal reforms, which will ensure the

development of a competitive segment of the financial market and foster increased public trust in the non-State pension programs as a reliable tool for securing a decent standard of living in old age. The implementation of the proposed measures will provide a real opportunity to align the Ukrainian model of the non-State pension insurance with the best European practices and enhance its efficiency in the context of demographic transition.

Keywords: pension system, pension provision, pension system reform, non-State pension provision, directions for improving the non-State pension provision, non-State pension provision system, prospects for the development of pension provision, pension insurance.

Fig.: 2. **Tabl.:** 1. **Bibl.:** 21.

Zvarych Olena I. – Doctor of Sciences (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Management and Marketing, Vasyl Stefanyk Carpathian National University (57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

E-mail: lena_zl@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5088-7565>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/S-8298-2018>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=58512969400>

Voloshyn Volodymyr V. – Postgraduate Student of the Department of Economic Cybernetics, Vasyl Stefanyk Carpathian National University (57 Shevchenko Str., Ivano-Frankivsk, 76018, Ukraine)

E-mail: voloshyn86@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-9836-8923>

Researcher ID: <https://www.webofscience.com/wos/author/record/JMB-3572-2023>

Вступ. Недержавне пенсійне страхування як третій рівень пенсійної системи України покликане стати ключовим інструментом формування достатнього матеріального забезпечення осіб похилого віку, проте його розвиток супроводжується системними викликами інституційного характеру – прогресуюче старіння населення та зростання навантаження на солідарну систему пенсійного забезпечення актуалізують диверсифікацію джерел пенсійних доходів громадян.

При цьому трансформація економічних відносин в умовах воєнного стану і євроінтеграційні процеси висувають нові вимоги до архітектури недержавного пенсійного страхування. Недостатній рівень довіри населення до фінансових інститутів, обмежені можливості капіталізації накопичень та фрагментарність регулювання стають бар'єрами для ефективної реалізації накопичувальної моделі.

Актуальним є і дослідження механізмів адаптації недержавного пенсійного страхування до конкретних умов української економіки, включаючи розробку інноваційних фінансових інструментів та оптимізацію системи забезпечення пенсійних вкладень, що зумовлює і необхідність системного аналізу напрямків удосконалення інституційної архітектури на третьому рівні пенсійної системи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасний науковий дискурс щодо трансформації недержавного пенсійного страхування в Україні характеризується мультидисциплінарністю підходів і акцентуванням на структурно-функціональних модифікаціях системи. Зокрема, Ю. Ю. Вергелюк та М. А. Лещенко визначили основні шляхи підвищення ефективності третього пенсійного рівня, тоді як С. О. Бірюк, Є. О. Вовк і Ф. В. Гречанинов систематизували ключові чинники розвитку недержавних пенсійних фондів. Водночас М. Г. Марич та А. С. Шупер визначили потенціал індивідуалізації накопичувальних процесів [8–9; 15], а Р. В. Пікус і О. О. Третяк сформулювали конкретні рекомендації із розвитку системи недержавного пенсійного забезпечення, тоді як П. В. Пузирьова система-

тизувала світовий досвід використання пенсійних систем [2; 16–17].

Синтетичний огляд актуальних публікацій засвідчує формування нової парадигми розуміння недержавного пенсійного страхування як інтегрованої соціально-економічної системи, яка потребує комплексного реформування із урахуванням геополітичних реалій та демографічних тенденцій сучасної України. Водночас, попри наявність окремих концептуальних розбіжностей у підходах різних наукових шкіл, є консенсус стосовно переваги створення стимулюючих механізмів із метою залучення найширших верств населення до системи добровільного пенсійного накопичення, що, своєю чергою, потребує подальшого дослідження.

Поруч зі значним науковим доробком у сфері недержавного пенсійного страхування низка ключових аспектів залишається недостатньо дослідженою, а це потребує комплексного аналізу адаптивних механізмів інтеграції недержавних пенсійних фондів із цифровою екосистемою фінансових послуг України в умовах посилення кібербезпекових викликів. По суті невивченими залишаються питання формування гібридних моделей управління пенсійними активами, які поєднують традиційні інвестиційні стратегії із інноваційними фінансовими інструментами ESG-спрямування. Окремої уваги потребує дослідження впливу демографічних трансформацій на структуру недержавного пенсійного забезпечення, особливо у контексті міграційних процесів і зміни трудової мобільності населення. Малодослідженими є механізми персоналізації пенсійних програм відповідно до індивідуальних життєвих траєкторій учасників і регуляторні аспекти гармонізації національних стандартів з директивами Євросоюзу щодо пенсійної діяльності [12].

Метою статті є аналіз структурно-функціональних диспропорцій у системі недержавного пенсійного страхування України і розробка концептуальних засад її трансформації у контексті європейської інтеграції зі спрямуванням на ідентифікацію критично вузьких місць інсти-

туційного механізму третього рівня пенсійної системи та обґрунтуванням пріоритетів модернізації регуляторного середовища, що зумовлено завданням визначення траєкторій гармонізації вітчизняної практики зі світовими стандартами пенсійного захисту населення в умовах цифровізації фінпослуг [14].

Опис методики (структури, послідовності) проведення дослідження. Методологічна основа дослідження базується на комплексному підході до аналізу недержавного пенсійного страхування, чим забезпечується трьох-етапна структура наукового пошуку. Перший етап включає порівняльний аналіз правових актів та інституційних механізмів регулювання недержавних пенсійних фондів із використанням методу нормативно-правового аналізу офіційної пенсійної документації. Другий характеризується застосуванням декількох методів дослідження, у тому числі кореляційно-регресійного моделювання взаємозв'язків між макроекономічними показниками і результативністю пенсійних накопичень та статистичного аналізу ефективності діяльності недержавних пенсійних установ. Завершальним передбачається систематизація отриманих результатів шляхом застосування методу багатofакторного аналізу і SWOT-аналізу із метою ідентифікації пріоритетних напрямків удосконалення системи недержавного пенсійного забезпечення.

Викладення основного матеріалу та отриманих наукових результатів. Пенсійне законодавство України передбачає застосування принципів накопичувального пенсійного страхування як на другому, так і на третьому рівнях національної пенсійної системи, що вже висвітлено у наших дослідженнях [10; 11; 14]. Отже, пріоритетними напрямками його вдосконалення залишаються впровадження обов'язкових накопичувальних пенсій та визначення перспектив розвитку недержавного пенсійного забезпечення, яке засновується на добровільному використанні програм накопичувального характеру. Водночас у попередніх частинах проведеного дослідження здійснено аналіз поточного стану системи недержавного пенсійного забезпечення [10; 13]. Із отриманих даних випливає, що третій рівень пенсійної системи наразі розвинений все ще недостатньо, має слабкий вплив на підвищення пенсійних доходів українських громадян і не забезпечує довіри серед населення. У зв'язку із цим для досягнення подальшого прогресу у недержавному пенсійному забезпеченні вкрай потрібно окреслити його пріоритети на майбутнє. На рис. 1 наводяться деякі із них, які, на нашу думку, здатні дещо стимулювати розвиток добровільних накопичувальних пенсійних програм і сприяти стабільній роботі третього рівня пенсійної системи.

Першочергово Україна повинна привести своє законодавство відповідно до вимог Європейського Союзу, імплементувавши його у національну пенсійну систему. Отримання у 2022 році статусу кандидата у члени Євросоюзу та офіційний старт переговорів у червні 2024 року активізують процес впровадження його норм права. При цьому основними актами у сфері накопичувального пенсійного забезпечення стали Директива Європейських Парламенту і Ради 2016/2341, яка визначає вимоги до управління, обов'язки стосовно надання інформації його учасникам

та відповідних контрольних повноважень компетентним органам, регламентуючи діяльність установ професійного пенсійного забезпечення і стандарти їх створення та функціонування [6]. Директива 2014/50/ЄС встановлює мінімальні вимоги для покращення мобільності працівників у межах держав – членів ЄС, сприяючи збереженню їхніх прав на додаткове пенсійне забезпечення [5]. Ліцензування ж діяльності із управління пенсійними активами недержавних пенсійних фондів (НПФ) має відповідати вимогам, встановлених Директивою 2009/65/ЄС, що чітко регламентує узгодження адміністративних процедур, законодавчих і нормативних актів для компаній колективного інвестування у переказні цінні папери (UCITS) у новій редакції [4]. Водночас нормативно-правові акти, які б забезпечували прозорість фінансової звітності недержавних пенсійних установ повинні відповідати світовим стандартам [18].

Невідкладною стає і необхідність реформування організаційної моделі недержавних пенсійних фондів, що наразі не забезпечує ефективне корпоративне управління та чітку відповідальність керівних органів. Це вимагає визначення чіткої відповідальності керівництва, встановлення посиленних вимог до системи корпоративного управління, визначення і невідкладного запровадження механізмів незалежного аудиту. Паралельно необхідне удосконалення системи державного контролю та нагляду за діяльністю пенсійних фондів для запобігання таким чином застосуванню шахрайських схем і фінансових махінацій, незаконному використанню пенсійних активів і ризикованим інвестиціям у пов'язані структури.

Для досягнення безпеки капіталу учасникам пенсійної системи доцільно формувати захисний резерв для страхування пенсійних активів у разі неплатоспроможності пенсійних організацій. Реалізація такого підходу передбачає розробку нормативно-правового забезпечення створення відповідного резерву, побудову системи фінансових гарантій та визначення прозорих принципів відшкодування збитків учасникам. Важливим напрямком є і впровадження інструментів державного доплатного фінансування пенсійних внесків із метою зміцнення стійкості системи, яка б охоплювала створення моделей державної підтримки громадян та залучення працевлаштувачів до колективного формування пенсійного капіталу.

Оптимізація системи недержавного пенсійного забезпечення потребує і вдосконалення механізмів для запобігання втраті даних індивідуального обліку та пенсійних нарахувань у випадку виходу недержавного пенсійного фонду із ринку. Це можливо реалізувати шляхом впровадження комплексної системи захисту, прозорого механізму переведення активів і створення державного резервного фонду. Потрібно спростити і процедуру переходу вкладників між пенсійними установами без жодних фінансових втрат, що потребує усунення наявних адміністративних бар'єрів та створення єдиного стандарту для переведення [18].

Зазначимо і те, що вдосконалення інвестиційних стратегій пенсійних фондів є невід'ємною складовою пенсійної реформи у зниженні ризиків втрати пенсійних накопичень і підвищенні їх прибутковості. Це забезпечує розширення можливостей використання сучасних фінансових інструментів і запровадження ефективних моделей

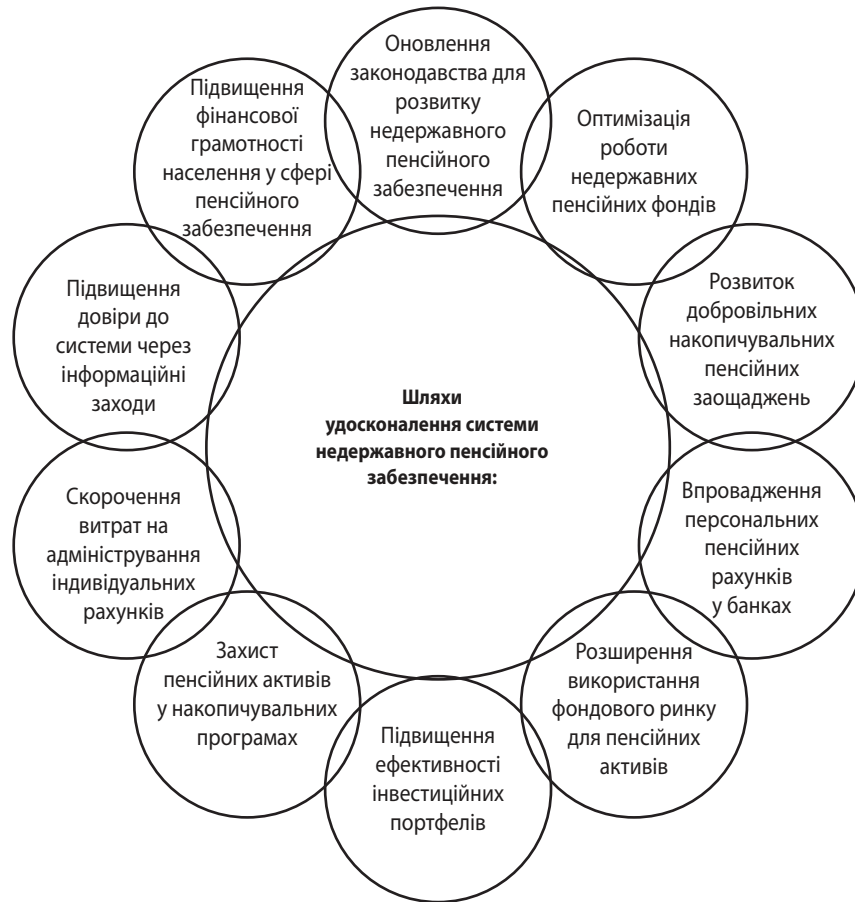

Рис. 1. Ключові напрямки вдосконалення системи недержавного пенсійного забезпечення в Україні у найближчій перспективі

Джерело: розроблено Волошиним В. В. із використанням [10; 11]

управління активами із урахуванням глобальних ринкових тенденцій. Водночас для стимулювання активізації участі населення у системі недержавного пенсійного забезпечення доцільно розширити податкові стимули для громадян та роботодавців, а це передбачає розробку нових фінансових мотиваційних механізмів і запровадження диференційованих податкових пільг.

Цифрова трансформація механізмів недержавного пенсійного страхування потребує формування уніфікованої цифрової архітектури для контролю за накопичувальними фондами та вимірювання продуктивності пенсійних схем. Така комплексна інформаційно-технологічна структура забезпечить учасникам системи можливість здійснювати безперервний моніторинг накопичувальних пенсійних активів і аналітичну оцінку дохідності обраних інвестиційних стратегій.

А фундаментальним підґрунтям реформування та розширення зобов'язань не тільки щодо збільшення обсягу пенсійного капіталу, але і збереження його купівельної спроможності, що неодмінно передбачає запровадження відповідних коригувальних інструментів та визначення базових критеріїв прибутковості [8; 12].

Не менш важливим елементом комплексу реформ є національна освітня програма підвищення рівня фінансової грамотності населення у пенсійному страхуванні, яка

повинна забезпечувати доступ до консультаційних сервісів тим громадянам, які здійснюють усвідомлений вибір стосовно своєї участі у системі недержавного пенсійного забезпечення, плануючи свої пенсійні накопичення, і охоплювати проведення інформаційних кампаній та розробку навчальних курсів

Практичний досвід функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні свідчить, що їхній розвиток потребує значних та тривалих зусиль [10; 12]. Серед головних чинників, якими ускладнюється цей процес, є істотне старіння населення, яке, згідно з прогнозами, не матиме поліпшення у найближчі роки. Отже, одним із головних завдань у вдосконаленні третього рівня чинної пенсійної системи залишається подальший розвиток НПФ. Таким чином, важливим кроком у цьому напрямку є забезпечення високого рівня їх надійності, для оцінки якої необхідно враховувати: здатність фонду виконувати свої зобов'язання із пенсійних виплат; його фінансову стабільність і рівень довіри до нього населення.

Кожен із цих параметрів повинен бути підкріплений визначеною системою показників. Фінансовий стан фонду і його здатність виконувати зобов'язання із виплат можливо проаналізувати із використанням кількісних показників. Однак рівень довіри чи недовіри до фонду не піддається прямій кількісній оцінці, тому його варто оцінювати на

основі якісних характеристик. А одним із важливих чинників, який впливає на довіру населення до недержавних пенсійних фондів, є ефективна інформаційна політика. Така грамотно побудована інформаційна політика істотно сприяє збільшенню кількості вкладників та учасників, гарантуючи реалізацію їхніх прав. Вона відіграє вирішальну роль і в ухваленні громадянами рішень відносно формування

власної недержавної пенсії або ж можливості передачі накопичувальної частини пенсії до НПФ у перспективі, забезпечуючи захист конфіденційної інформації, недотримання якого може завдати шкоди як фонду, так і його вкладникам. Усі зміни чи доповнення до такої інформаційної політики повинні запроваджуватись лише за належними рішенням Ради НПФ (рис. 2).

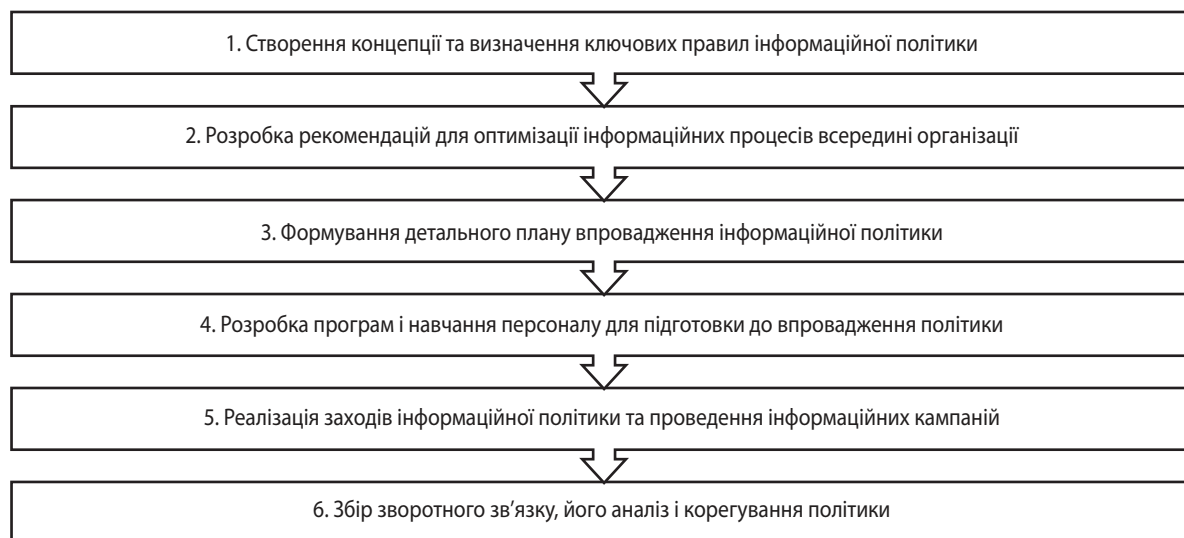

Рис. 2. Комунікаційна стратегія недержавного пенсійного фонду

Джерело: складено В. В. Волошиним на основі аналізу джерельної бази

Розробка та реалізація інформаційних стратегій недержавних пенсійних фондів передбачає дотримання комплексу фундаментальних засад, ключовим із яких є принцип гнучкості, що забезпечує швидке пристосування пенсійної інфраструктури до нових викликів і трансформацій середовища її функціонування. Засада вірогідності забезпечує автентичність і фактологічну обґрунтованість інформаційних ресурсів, тоді як принцип доступності створює умови для безперешкодного отримання інформації усіма зацікавленими особами, а засада підзвітності гарантує неухильне дотримання етико-правових стандартів і регламентованих процедур інформаційного обміну, формуючи упорядковану систему комунікативних процесів. Дотримання ж принципу збалансованості попереджає виникнення інформаційного дефіциту або надлишку, а інноваційності – передбачає впровадження передових методологій та технологічних рішень в управлінні інформаційними потоками. Натомість засада інформаційної безпеки гарантує захист даних від втрати, модифікації чи неправомірного використання, а комплексності – охоплює усі релевантні аспекти без жодних інформаційних лагун. Принцип конфіденційності забезпечує захист персональних і делікатних відомостей, а об'єктивність як засада виключає зовнішній вплив та суб'єктивні інтерпретації. Принцип же систематичності забезпечує безперервний доступ до актуалізованої інформації, стійкості – підтримує незмінність інформаційної політики в умовах трансформацій, технологічної досконалості передбачає використання ефективних цифрових інструментів, а транспарентності – створює реальні можливості для відповідної верифікації отриманих відомостей [17].

Потребує удосконалення і механізм пенсійних заощаджень на третьому рівні пенсійної системи, тому важливо передбачити правила дострокового знаття коштів із індивідуальних пенсійних рахунків. У випадках, коли воно так здійснюється до досягнення встановленого чинним законодавством пенсійного віку (наразі це 60 років), має бути накладений штраф у розмірі 10,0 % від суми, яка вилучається, а сама вона обкладається податком на доходи (зараз 18,0 %) та військовим збором (тепер 5,0 %). Проте можуть бути передбачені винятки, які стосуються особливих життєвих обставин або ситуацій, зокрема: використання пенсійних накопичень для оплати медичних витрат, що не були компенсовані із інших джерел (приміром, страховою компанією) чи після втрати місця роботи; встановлення факту інвалідності до початку отримання пенсійних виплат; їхнє здійснення за рахунок внесків на індивідуальних пенсійних рахунках, які не підлягали податковим пільгам; покупка першого житла для себе або ж родича, що відповідає встановленим критеріям; у випадку смерті власника індивідуального пенсійного рахунку і передачі своїх накопичень відповідному вигодоотримувачу.

Водночас після оновлення ринків капіталу і збільшення кількості фінансових інвестиційних продуктів відповідальні за пенсійне забезпечення державні установи можуть запровадити для громадян відповідну систему автоматизованого зарахування до накопичувального пенсійного забезпечення. Як показує сучасна міжнародна практика, на цьому процесі впровадження таких систем у різних державах і ґрунтується ефективна модель пенсійного накопичення [12].

Ключовим вектором еволюції такої системи стає формування стимулюючих інструментів, спрямованих на заохочення населення до акумуляції фінансових ресурсів із пенсійного забезпечення. Для цього владним структурам варто сформувати інтегрований пакет ініціатив, який забезпечуватиме впровадження механізму персональних пенсійних накопичень. Водночас фахівці у сфері пенсійного страхування рекомендують у найближчий час проаналізувати доцільність ініціювання добровільних автоматизованих пенсійних ощадних рахунків у банківських установах, що користуватимуться податковими пільгами [20].

Реалізація індивідуальної накопичувальної пенсійної схеми в банківському секторі вимагає формування спеціальних передумов: розробки цифрової платформи із інтуїтивним функціоналом для спрощеного управління пенсійними депозитами; створення нормативно-правової основи для регулювання накопичувальних пенсійних рахунків; забезпечення прозорих гарантійних механізмів збереження пенсійних активів, чим зміцнюється довіра вкладників; розвиток зрілого фінансового ринку зі стабільними інструментами інвестицій для стимулювання внутрішніх капітальних вкладень; проведення освітніх заходів із підвищення фінансової компетентності громадян; здійснення відповідних аудиторських експертиз для належного забезпечення прозорості функціонування пенсійної системи. Складність адміністративних вимог накопичувальної пенсійної моделі потребує відповідної адміністративної ефективності приватного сектору. А ключовими залишаються формування суспільної довіри до банківських і небанківських фінансових установ та підвищення обізнаності населення щодо пенсійних продуктів.

Пріоритетним вектором удосконалення недержавної пенсійної системи визначається інтеграція фінансових засобів, які володіють антиінфляційними характеристиками. Державним інституціям доцільно забезпечувати підтримку капіталовкладень пенсійних фондів шляхом формування інноваційних інструментів, здатних адаптуватися згідно із динамікою індексу споживчих цін та протистояти знеціненню грошової одиниці. Така стратегія має істотне значення для консолідації пенсійної інфраструктури і забезпечення її поступального функціонування. Зазначені фінансові документи із антиінфляційними властивостями можуть емітуватися у цифровому форматі із варіативними строками погашення і пропонуватись у різних номіналах. Потенційні інвестори отримають реальну можливість набувати такі активи, здійснювати операції із ними та розрахунки як через належні профільні вебресурси, так і через мобільні програмні рішення [12; 17].

Успішне впровадження фінансових інструментів із індексом доходності відповідно до рівня інфляції вимагає застосування комплексного підходу до формування відповідного інституційного та регуляторного середовища. Водночас ефективність функціонування таких інструментів залишається залежною від створення надійної системи правового регулювання, що забезпечуватиме їх привабливість для інвесторів та належну стабільність у довгостроковому періоді [8].

Недержавне пенсійне забезпечення в Україні характеризує переважне використання насамперед консерватив-

них інвестиційних стратегій у пенсійних портфелях недержавних пенсійних фондів [13]. Управління їх активами із використанням таких консервативних фінансових інструментів не обов'язково потребує дорогих посередницьких послуг – таких, як адміністратори пенсійних фондів, зберігачі активів чи керуючі компанії. Як приклад, у радянські часи працівники накопичували кошти на майбутню пенсію, відкриваючи депозити в банках або інвестуючи в облігації внутрішньої державної позики через Ощадбанк СРСР.

Одночасно останні роки продемонстрували, що вітчизняні недержавні пенсійні фонди спрямовують близько 90,0 % коштів тільки у банківські депозити та державні цінні папери [10; 19], а у інших державах ці консервативні фінансові інструменти зазвичай пов'язують із рахунками тих осіб, які наближаються до пенсійного віку, а не тих, хто перебуває у активному періоді пенсійних накопичень.

Вітчизняний інвестиційний простір характеризує обмеженість фінансових інструментів, але недержавні пенсійні фонди ініціювали диверсифікацію активів через дозволені Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку цінні папери транснаціональних корпорацій. Портфелі фондів доповнено акціями провідних корпорацій: Apple, Amazon, Walt Disney, Visa, Johnson & Johnson, Coca-Cola, McDonald's, Microsoft, Netflix, Nike, PepsiCo, Pfizer, Starbucks, Tesla, Facebook та індексних фондів Vanguard 500 Index Fund, Invesco QQQ Trust SM, S & P 500. Інтеграція іноземних цінних паперів у національний ринок капіталу забезпечує розширення інвестиційних можливостей для пенсійних активів. Комісія очікує підвищення активності НПФ у реалізації інвестиційних стратегій [19].

Українські фінансові інструменти у цей час істотно обмежують можливість отримання інвестиційного доходу, що перевищує рівень інфляції, та звужують перспективи ефективної диверсифікації ризиків [13]. Окрім цього, висока частка розміщених у депозитах банків і державних облігаціях активів викликає сумніви із приводу доцільності досить значних витрат на оплату цих послуг НПФ [1; 9].

Ще одним важливим напрямком удосконалення третього рівня пенсійної системи є забезпечення захисту інтересів та майнових прав і врегулювання оподаткування учасників недержавного пенсійного забезпечення. При цьому законодавчі акти повинні належно гармонізувати норми пенсійного та податкового законодавства у сфері накопичувальних пенсій. Їх завданням є запобігання неправильному оподаткуванню як обов'язкових, так і добровільних пенсійних внесків громадян. Окрім цього, розробляючи нові закони та вдосконалюючи чинні, потрібно враховувати їх відповідність законодавчим вимогам Євросоюзу [14; 18].

Удосконалення нормативної основи недержавного пенсійного страхування потребує модифікації чинного законодавства, яке орієнтоване на посилення відповідних стандартів і відповідальності суб'єктів третього рівня системи. Такі модифікації повинні ґрунтуватись на положеннях європейських регулятивних норм пенсійної сфери, гарантуючи їхню адаптацію до національного правового поля. Окрім цього, із урахуванням глобального досвіду керування та розміщення накопичувальних пенсійних ресурсів доцільно формувати таку правову базу, яка би без-

посередньо корелювала із реалізацією концепції «розсудливого інвестора».

У сучасній міжнародній практиці управління активами пенсійних фондів важливу роль відіграє правило «розсудливого інвестора», яке набуло широкого застосування в економічно розвинених державах Європи і США [12]. Цей принцип належно закріплюється у пенсійному законодавстві Європейського Союзу та встановлює фундаментальні засади для відповідної інвестиційної діяльності. Він зобов'язує керівництво фондів і керуючих пенсійними активами слідувати усім принципам прозорості, забезпечувати належну диверсифікацію інвестиційного портфеля та орієнтуватись на досягнення оптимального стану між прибутковістю і ризиком, потребуючи розробки відповідної комплексної стратегії інвестування та створення ефективної системи належного управління пенсійними активами.

Водночас перехід до стандарту «розсудливої особи» спрямовує державне регулювання і контроль за НПФ у нову площину – основний акцент переноситься із забезпечення дотримання правових норм на оцінку відповідності процедур у НПФ сучасним принципам пруденційного управління. Для досягнення цієї мети відповідні наглядові органи повинні впроваджувати новітні методики, які дають реальну можливість оцінювати адекватність внутрішніх процесів ухвалення рішень у пенсійному фонді та його керівних органах. Окрім цього, важливо розробити інструменти, що дадуть змогу вимірювати його здатність ефективно протистояти різним видам ризиків, які можуть виникати у процесі його діяльності. Змінюється і підхід до співробітництва між представниками галузі та регулятором. Оскільки стандарти «розсудливої особи» і «розсудливого інвестора» визначають лише загальні принципи поведінки, для їх виконання та запобігання порушенням необхідне офіційне роз'яснення. У державах, у яких діє цивільне законодавство і отримано надто обмежений досвід застосування таких стандартів, основна роль у цьому процесі належить окремим регулюючим органам [21].

Здійснений аналіз системи недержавного пенсійного забезпечення свідчить, що його значні адміністративні витрати і високий рівень інфляції, який часто виражається двозначними цифрами, істотно знижують вартість пенсійних активів [10; 13]. Зазначена тенденція проявляється у переважному включенні цих інструментів до консервативних портфелів, які формуються на базі двох ключових компонентів: банківських депозитів і державних облігацій. Із урахуванням цього критично важливим вектором розвитку третього рівня пенсійної системи та ефективної реалізації її другого рівня є істотна мінімізація операційних витрат на управління пенсійними рахунками учасників накопичувальних програм [19].

До того ж різні фінансові установи – такі як адміністратори, зберігачі банківських активів, керуючі компанії чи недержавні пенсійні фонди виконують роль ключових посередників у управлінні пенсійними коштами, одночасно забезпечуючи адміністративний супровід та інвестиційну діяльність і стягуючи плату за надані ними послуги. Але зі збільшенням їх вартості, враховуючи як адміністрування, так і інвестиційне управління, пропорційно зменшується

частка тих активів, які можуть приносити інвестиційний дохід, що здійснює негативний вплив на обсяг доступних для учасників пенсійних програм пенсійних виплат.

Натомість у недержавних пенсійних системах із визначеними внесками (як обов'язковими, так і добровільними) по суті усі операційні витрати надавачів послуг покриваються шляхом стягнення плати з учасників фонду. Це означає, що впродовж усього періоду накопичення кожен платіж за ці послуги зменшує загальну суму пенсійних заощаджень. Із огляду на це, у багатьох державах встановлюється законодавче регулювання розміру цих витрат для забезпечення їхньої раціональності, адже надмірно високі витрати можуть значно впливати на розмір пенсійних виплат, а для осіб із меншою сумою заощаджень, зокрема, працівників із низькими доходами або жінок, цей вплив звичай є особливо відчутним [2; 8].

Водночас розмір витрат на процес адміністрування індивідуальних пенсійних рахунків у межах накопичувальних пенсійних програм, який здійснюється як недержавними пенсійними фондами, так і іншими фінансовими посередниками, значно впливає на остаточну суму пенсійних накопичень, а за надто високого рівня інфляції може мати критичний ефект. У табл. 1 наведені дані, які ілюструють динаміку вартості активів НПФ, суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, та їх взаємне співвідношення протягом останніх років. Обсяг витрат, які покриваються пенсійними активами, на 31 грудня 2024 року зріс на 13,3 % до відповідного періоду попереднього року. Загалом же за весь період функціонування НПФ такі видатки складають 13,5 % від обсягу активів.

Доволі значну роль відіграє акумуляційний ефект адміністративних зборів, який визначається пропорційно до пенсійних активів, а управлінські комісії постійно утримуються із інвестиційних доходів за попередні роки, чим істотно скорочується загальний обсяг накопиченого за цей час пенсійного капіталу [10].

Для забезпечення збереження капіталізації пенсійних коштів учасників накопичувальних схем критично важливим є законодавче регламентування видатків на адміністративне обслуговування, депозитарне зберігання та інвестиційне управління пенсійними активами. Водночас Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку встановила максимальний обсяг адміністративних витрат, які компенсуються із накопичень, у розмірі 7,0 % від чистої вартості активів [3; 19], однак, як бачимо, це обмеження у так зазначеному розмірі є неефективним.

Серед пріоритетів еволюції недержавної пенсійної системи особливе місце займає забезпечення транспарентності функціонування суб'єктів пенсійного ринку. Систематичне розкриття вичерпної доступної інформації є передумовою консолідації суспільної довіри у цьому напрямку. Національним фінансовим інституціям у сфері недержавного пенсійного забезпечення доцільно орієнтуватись на європейські принципи, які акцентують на необхідності представлення «доступної для розуміння, комплексної, порівняльної та презентаційної інформації».

Водночас недержавні пенсійні установи повинні розробити та оприлюднити, використовуючи офіційні вебресурси, стратегію інтегрування ризиків сталого розвитку

Таблиця 1

Динаміка загальної вартості активів НПФ і суми витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, і їхнє співвідношення

Показники	Станом на:			Темпи приросту, %		
	31.12.2022	31.12.2023	31.12.2024	31.12.2023 до 31.12.2022	31.12.2024 до 31.12.2023	31.12.2024 до 31.12.2022
Загальна вартість активів НПФ, млн грн	4146,0	4889,8	5734,6	17,9	17,3	38,3
Сума витрат, що відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, млн грн	602,0	684,7	775,8	13,7	13,3	28,9
Співвідношення витрат, які відшкодовуються за рахунок пенсійних активів, до їх загальної вартості, %	14,5	14,0	13,5	-3,4	-3,6	-6,9

Джерело: розраховано і систематизовано В. В. Волошином на основі [19]

у процедури ухвалення інвестиційних рішень. І ця стратегія повинна відповідати нормам Директиви 2019/2088 Європейських Парламенту та Ради із розкриття інформації про сталий розвиток у фінансовій сфері [7; 12].

Ефективна аналітична діяльність учасників накопичувальних пенсійних систем стосовно фінансових показників недержавного пенсійного забезпечення потребує концентрації зусиль на проблемі розвитку фінансової компетентності соціуму. Пріоритетним завданням тут постає забезпечення населення зрозумілою систематизованою інформацією про пенсійні активи і механізми оптимізації матеріального стану в посттрудоий період. Освітні ініціативи, орієнтовані на трансформацію підходів до накопичення активів та культивування компетенції у фінансовій сфері, варто ініціювати починаючи із рівня середньої освіти, створюючи основу усвідомленого ставлення до пенсійного планування.

Висновки. Удосконалення системи недержавного пенсійного страхування в Україні є одним із ключових етапів на шляху до створення ефективної надійної та стійкої моделі пенсійного забезпечення громадян. Оновлення законодавства сприятиме розвитку цього сектора, забезпечуючи прозорість і стабільність функціонування недержавних пенсійних фондів. Оптимізація їх роботи надасть змогу максимізувати вигоди для їх учасників, підвищивши ефективність управління пенсійними активами, а розвиток добровільних накопичувальних пенсійних програм дасть більше можливостей для формування власного фінансового резерву громадян на майбутнє.

Розширення використання фондового ринку для пенсійних активів сприятиме диверсифікації інвестиційних стратегій, що підвищить загальну ефективність пенсійних портфелів, а зменшення витрат на адміністрування індивідуальних пенсійних рахунків і посилення захисту пенсійних активів у накопичувальних програмах зроблять пенсійну систему доступнішою та економічно ефективною. Важливим напрямком у цьому є і підвищення рівня довіри до системи добровільного пенсійного забезпечен-

ня, у зв'язку із чим варто, використовуючи інформаційні кампанії, розширювати фінансову грамотність населення. Отже, завдяки комплексному підходу до удосконалення недержавного пенсійного забезпечення Україна зможе сформувати сучасну ефективну та стабільну пенсійну систему, яка може забезпечити гідний рівень пенсійного добробуту для кожного громадянина.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про недержавне пенсійне забезпечення : Закон України від 09.07.2003 № 1057-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>
2. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
3. Про затвердження Положення про граничний розмір витрат, пов'язаних із здійсненням недержавного пенсійного забезпечення : Рішення Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 15.07.2021 № 500, зареєстроване у Міністерстві юстиції України 6 серпня 2021 року за № 1030/36652. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-13>
4. Директива Європейського Парламенту та Ради 2009/65/ЄС від 13 липня 2009 року про узгодження законів, підзаконних нормативно-правових актів і адміністративних положень щодо компаній колективного інвестування в переказні цінні папери (UCITS) (нова редакція) (Текст стосується ЄЄП). *Офіційний вісник ЄС*. L 302, 17.11.2009. С. 32.
5. Директива Європейського Парламенту та Ради 2014/50/ЄС від 16 квітня 2014 року про мінімальні вимоги для підвищення мобільності працівників між державами-членами шляхом покращення набуття та збереження додаткових пенсійних прав (текст, що стосується ЄЄЗ). *Офіційний вісник ЄС*. L 128, 30.04.2014. С. 1–7.
6. Директива Європейського Парламенту та Ради 2016/2341 від 14 грудня 2016 року про діяльність та нагляд за установами професійного пенсійного забезпечення (IORPs) (перероблена редакція) (Текст, що стосується ЄЄЗ). *Офіційний вісник ЄС*. L 354, 23.12.2016. С. 37–85.

7. Регламент Європейського Парламенту та Ради 2019/2088 від 27 листопада 2019 року про розкриття інформації, пов'язаної зі стійкістю, у сфері фінансових послуг (Текст стосується ЄЕЗ). *Офіційний вісник ЄС*. L 317, 09.12.2019. С. 1–16.

8. Вовк Є. О., Бірюк С. О., Гречанинов Ф. В. Соціально-економічні координати недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4833>

9. Вергелюк Ю. Ю., Лещенко М. А. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2022. № 27 (55). С. 42–45.

10. Зварич О. І., Волошин В. В. Аналіз стану недержавного пенсійного страхування в Україні. *Бізнес Інформ*. 2024. № 8. С. 237–251.

11. Зварич О. І., Волошин В. В. Законодавчі передумови впровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування в Україні. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. № 20 (Т. 1). С. 327–344.

12. Зварич О. І., Волошин В. В. Зарубіжний досвід використання накопичувального пенсійного страхування у національних системах пенсійного забезпечення громадян. *Наукові інновації та передові технології*. 2023. № 14 (28). С. 636–667.

13. Зварич О. І., Волошин В. В. Інвестиційні портфелі накопичувальних пенсійних програм недержавних пенсійних фондів України. *Бізнес Інформ*. 2025. № 7. С. 419–432.

14. Зварич О. І., Волошин В. В. Необхідність та передумови впровадження обов'язкового накопичувального пенсійного страхування в Україні. *Соціальна економіка*. 2025. № 69. С. 209–230.

15. Марич М. Г., Шупер А. С. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2021. № 31. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/681>

16. Пікус Р. Р., Трейтяк О. О. Перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні. *Економіка та суспільство*. 2024. № 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3376>

17. Пузирьова П. В. Світовий досвід організації моделей недержавного пенсійного забезпечення: особливості та можливості для України. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2025. № 1 (284). С. 139–150.

18. Міжнародні стандарти фінансової звітності: Текст Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), включаючи Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) та Тлумачення (КТМФЗ, ПКТ), редакція станом на 12 березня 2013 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text

19. Аналіз ринку: аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку // Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights>

20. Недержавне пенсійне забезпечення в Україні: оцінка та рекомендації. *Проект USAID «Трансформація фінансового сектору»*. Київ, Україна. Липень 2019. URL: https://knpf.bank.gov.ua/dl/nederzhavne_pensiine_zabezpechennia_v_ukraini_otsinka_ta_rekomendatsii_Text.pdf

21. Пруденційний нагляд та інвестування пенсійних накопичень // Україна фінансова. URL: <https://ufin.com.ua/analitmat/sdu/099>.

REFERENCES

Analiz rynku: analitychni dani shchodo rozvytku fondovoho rynku [Market analysis: analytical data on the development of the stock market]. Natsionalna komisiiia z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku. [National Securities and Stock Market Commission]. URL: <https://www.nssmc.gov.ua/news/insights>

Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady 2009/65/Yes vid 13 lypnia 2009 roku pro uzgodzhennia zakoniv, pidzakonykh normatyvno-pravovykh aktiv i administratyvnykh polozhen shchodo kompanii kolektyvnoho investuvannia v perekazni tsinni papery (UCITS) (nova redaktsiia) (Tekst stosuietsia YeEP). Ofitsiinyi visnyk Yes. L 302, 17.11.2009. S. 32.

Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady 2014/50/Yes vid 16 kvitnia 2014 roku pro minimalni vymohy dlia pidvyshchennia mobilnosti pratsivnykiv mizh derzhavamy-chlenamy shliakhom pokrashchennia nabuttia ta zberezhenia dodatkovykh pensiinykh prav (tekst, shcho stosuietsia YeEZ). Ofitsiinyi visnyk Yes. L 128, 30.04.2014. S. 1–7.

Dyrektyva Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady 2016/2341 vid 14 hrudnia 2016 roku pro diialnist ta nahliad za ustanovamy profesiinoho pensiinoho zabezpechennia (IORPs) (pereroblenna redaktsiia) (Tekst, shcho stosuietsia YeEZ). Ofitsiinyi visnyk Yes. L 354, 23.12.2016. S. 37–85.

Marych, M. H., & Shuper, A. S. (2021). Perspektyvy rozvytku nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Prospects for the development of non-state pension provision in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 31. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/681>

Mizhnarodni standarty finansovoi zvitnosti: Tekst Mizhnarodnykh standartiv finansovoi zvitnosti (MSFZ), vkluchaiuchy Mizhnarodni standarty bukhhalterskoho obliku (MSBO) ta Tlumachennia (KTMFZ, PKT), redaktsiia stanom na 12 bereznia 2013 roku [International Financial Reporting Standards: Text of International Financial Reporting Standards (IFRS), including International Accounting Standards (IAS) and Interpretations (IFRIC, SIC), edition as of March 12, 2013]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_010#Text

Nederzhavne pensiine zabezpechennia v Ukraini: otsinka ta rekomendatsii [Non-state pension provision in Ukraine: assessment and recommendations]. Proekt USAID «Transformatsiia finansovoho sektoru». [USAID Project "Financial Sector Transformation"]. Kyiv [Kyiv], Ukraina [Ukraine]. URL: https://knpf.bank.gov.ua/dl/nederzhavne_pensiine_zabezpechennia_v_ukraini_otsinka_ta_rekomendatsii_Text.pdf

Pikus, R. R., & Treitiak, O. O. (2024). Perspektyvy rozvytku nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Prospects for the development of non-state pension provision in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 59. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3376>

Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia : Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 № 1057-IV. [On non-state pension provision: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1057-15#Text>

Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia : Zakon Ukrainy vid 09.07.2003 № 1058-IV. [On compulsory state pension insurance: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>

Pro zatverdzhennia Polozhennia pro hranychnyi rozmir vytrat, poviazanykh iz zdiisnenniam nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia : Rishennia Natsionalnoi komisii z tsinnykh paperiv ta fondovoho rynku vid 15.07.2021 № 500, zareiestrovane u Ministerstvi yustytisii Ukrainy 6 serpnia 2021 roku za № 1030/36652.

[On approval of the Regulation on the maximum amount of expenses related to the implementation of non-state pension provision: Decision of the National Securities and Stock Market Commission of July 15, 2021 No. 500, registered with the Ministry of Justice of Ukraine on August 6, 2021 under No. 1030/36652]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0226-13>

Prudentsiinyi nahliad ta investuvannia pensiinykh nakopychen [Prudential supervision and investment of pension savings]. *Ukraina finansova* [Ukraine Financial]. URL: https://ufin.com.ua/analit_mat/sdu/099

Puzyrova, P. V. (2025). Svitovyi dosvid orhanizatsii modelei nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia: osoblyvosti ta mozhlyvosti dlia Ukrainy [World experience in organizing models of non-state pension provision: features and opportunities for Ukraine]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, 1(284), 139–150.

Rehlament Yevropeiskoho Parlamentu ta Rady 2019/2088 vid 27 lystopada 2019 roku pro rozkryttia informatsii, pov'yazanoi zi stiikistiu, u sferi finansovykh posluh (Tekst stosuietsia YeEZ). Ofitsiinyi visnyk YeS. L 317, 09.12.2019. S. 1–16.

Verheliuk, Yu. Yu., & Leshchenko, M. A. (2022). Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku rynku nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini [Current state and prospects of development of the non-state pension provision market in Ukraine]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Ekonomika»*, 27(55), 42–45.

Vovk, Ye. O., Biriuk, S. O., & Hrechaninov, F. V. (2024). *Sotsialno-ekonomichni koordynaty nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia v Ukraini* [Socio-economic coordinates of non-state pension provision in Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 67. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4833>

Zvarych, O. I., & Voloshyn, V. V. (2023). Zarubizhnyi dosvid vykorystannia nakopychuvalnoho pensiinoho strakhuvannia u natsionalnykh systemakh pensiinoho zabezpechennia hromadian [Foreign experience of using funded pension insurance in national pension systems for citizens]. *Naukovi innovatsii ta peredovi tekhnologii*, 14(28), 636–667.

Zvarych, O. I., & Voloshyn, V. V. (2024). Analiz stanu nederzhavnoho pensiinoho strakhuvannia v Ukraini [Analysis of the state of non-state pension insurance in Ukraine]. *Biznes Inform*, 8, 237–251.

Zvarych, O. I., & Voloshyn, V. V. (2024). Zakonodavchi peredumovy vprovadzhennia oboviazkovoho nakopychuvalnoho pensiinoho strakhuvannia v Ukraini [Legislative prerequisites for the introduction of mandatory funded pension insurance in Ukraine]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, 20(1), 327–344.

Zvarych, O. I., & Voloshyn, V. V. (2025). Investytsiini portfeli nakopychuvalnykh pensiinykh prohram nederzhavnykh pensiinykh fondiv Ukrainy [Investment portfolios of funded pension programs of non-state pension funds of Ukraine]. *Biznes Inform*, 7, 419–432.

Zvarych, O. I., & Voloshyn, V. V. (2025). Neobkhidnist ta peredumovy vprovadzhennia oboviazkovoho nakopychuvalnoho pensiinoho strakhuvannia v Ukraini [Necessity and prerequisites for the introduction of mandatory funded pension insurance in Ukraine]. *Sotsialna ekonomika*, 69, 209–230.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2025 р.

Статтю прийнято до публікації 22.09.2025 р.